

## Britské vojenské procesy v pacifické oblasti po II. světové válce

Jan Beránek

*Právnická fakulta Univerzity Karlovy, Katedra právních dějin  
Kontaktní e-mail: 98416841@cuni.cz*

### British Military Trials in the Pacific After World War II

#### Abstract:

The presented article analyses the British post-war procedural policy that was applied against persons suspected of crimes under international law in the Pacific region. The first part of the essay deals with the general characteristics of this programme, the procedural rules applied, as well as statistical data on the number of persons charged and convicted and the sentences imposed. The next parts of the article deal with the British procedure in specific trials that have been chosen as a demonstrative sample. In particular, those trials involving senior army and navy officers and persons who had no immediate and direct connection with the armed forces were analysed in depth. An examination of both the qualitative and quantitative aspects of the British trial programme in the Pacific allows the programme to be placed in the overall context of post-war trials that took place within the exclusive jurisdiction of a victorious state. A specific feature of the programme under examination is the fact that its procedural basis was a royal warrant of king George VI, which was followed also in proceedings that took place in the British zone of occupation in divided Germany. The issue under study thus offers a unique opportunity to compare the British approach to the question of punishing war criminals in Europe and in the Pacific.

**Keywords:** war crimes; British Military justice; Pacific trials; World War II

**Klíčová slova:** válečné zločiny; britská vojenská justice; procesy v Pacifiku; II. světová válka

**DOI:** 10.14712/2464689X.2025.7

## Úvod

Problematika menších procesů vedených proti japonským válečným zločincům po skončení II. světové války zůstává dodnes ve stínu známějšího tokijského procesu a jako takové jí v rámci právní historie není věnována náležitá pozornost. Drtivá většina států, které byly zastoupeny v tribunálu během tokijského procesu, nějakým způsobem realizovala i vlastní procesní program ve své výlučné jurisdikci, který byl zaměřen na potrestání japonských válečných zločinců, a proto se můžeme setkat například s poválečnými procesy americkými, britskými, čínskými, sovětskými, ale i australskými, kanadskými či nizozemskými.

Cílem předkládaného článku je představit a analyzovat britský procesní program, a to jak v obecné rovině na základě rozboru aplikovaných právních předpisů a dostupných statistických údajů, tak i v rovině konkrétní pomocí analýzy některých vybraných kauz. Britský procesní program byl zvolen i kvůli jednomu konkrétnímu specifiku. Britské vojenské soudní orgány působící v Pacifiku a obdobné orgány působící v britské okupační zóně rozděleného Německa totiž rozhodovaly na základě stejného právního předpisu – královského výnosu Jiřího VI. regulujícího procesy s válečnými zločinci (v originále *Royal Warrant – Regulations for the Trial of War Criminals*), díky čemuž je možné smysluplně srovnávat britskou větev procesů v Pacifiku s německou procesní větví.

## Aplikované právo a obecná charakteristika procesního programu

Britská poválečná procesní politika vůči Japonsku vycházela z obecných závazků potrestat válečné zločince, ke kterým se Velká Británie přihlásila již v průběhu II. světové války. Ačkoliv byl britský přístup k trestání válečných zločinců soudní cestou spíše zdrženlivý v důsledku negativních zkušeností s obdobnými procesy po I. světové válce,<sup>1</sup> nakonec se Velká Británie připojila k ostatním spojeneckým státům s požadavkem na poválečné soudní potrestání provinilců. Zatímco mezinárodní závazek potrestat zločiny hitlerovského režimu byl obsažen již v tzv. Moskevské deklaraci z října 1943,<sup>2</sup> tak k japonským válečným zločincům se spojenecké státy vyjádřily až v červenci 1945 v rámci Postupimské deklarace definující požadavky pro přijetí kapitulace Japonska. V článku 10 tohoto dokumentu bylo jasné deklarováno, že vlády Velké Británie, Spojených států amerických a Číny sice neusilují o zničení nebo zotročení japonského národa, ale trvají na výkonu přísné spravedlnosti na všech válečných zločincích, a zejména na těch, kteří se dopustili krutostí na spojeneckých zajatcích.<sup>3</sup>

Tento závazek měl být realizován pomocí jednoho velkého procesu s hlavními představiteli Japonska, na kterém měly participovat všechny státy poškozené japonskou agresí, a série menších procesů namířených proti méně významným zločincům, které měly být

<sup>1</sup> Zvláště nepřijemný byl pro Brity kolaps programu vedeného v Osmanské říši a později na Maltě, který byl namířen proti zločincům z řad mladotureckého režimu. Viz: MAOGOTO, J. N. Reading the Shadows of History: The Turkish and Ethiopian 'Internationalized' Domestic Crime Trials. In: HELLER, K. J. – SIMPSON, G. (eds.). *The Hidden Histories of War Crimes Trials*. Oxford: Oxford University Press, 2013, s. 291–300.

<sup>2</sup> *Moskevská deklarace o zvěrstvech ze dne 31. října 1943* [online]. [cit. 2023-03-29]. Dostupné z: <https://avalon.law.yale.edu/wwii/moscow.asp>

<sup>3</sup> *Článek 10 Postupimské deklarace definující požadavky pro přijetí kapitulace Japonska ze dne 26. července 1945* [online]. [cit. 2023-03-29]. Dostupné z: <https://www.ndl.go.jp/constitution/e/etc/c06.html>

realizovány v samostatné jurisdikci jednotlivých států. Velká Británie zvolila jako základ pro tyto procesy královský výnos o pravidlech pro procesy s válečnými zločinci (dále jen „královský výnos“) vydaný v červnu 1945. Specifikem tohoto předpisu pak bylo to, že se podle něj paralelně vedly britské procesy proti japonským zločincům na Dálném východě i řízení proti nacistům v britské okupační zóně rozděleného Německa a v dalších částech Evropy.<sup>4</sup>

Královský výnos se skládal z preambule a 13 článků. Podstatným rysem tohoto předpisu byla především skutečnost, že na rozdíl od jiných obdobných předpisů tehdejší doby vůbec neoperoval s konceptem zločinů proti míru a zločinů proti lidskosti a omezoval se pouze na válečné zločiny v užším slova smyslu.<sup>5</sup> Definice obsažená ve výnosu označovala za válečné zločiny všechna porušení válečného práva a zvyklostí, která se odehrála během válek, jichž se Jeho výsost účastnila nebo účastnit mohla, a které se odehrály po 2. září 1945.<sup>6</sup> Poměrně strohá definice obsažená ve výnosu pak byla doplněna instrukcí Spojeneckých pozemních sil v jihovýchodní Asii č. 1, o válečných zločinech, která mimo jiné uváděla jednotlivá jednání naplňující skutkovou podstatu válečných zločinů.<sup>7</sup>

Orgány, které měly v daných případech rozhodovat, tituloval královský výnos jako vojenské soudy (*Military Courts*), nicméně toto označení může být bez bližšího upřesnění poněkud zavádějící. Ve skutečnosti nešlo o řádné a pravidelné orgány vojenské justice, nýbrž o ad hoc zřízené soudní orgány, jejichž struktura byla vystavěna na půdorysu britských obecných polních vojenských soudů (*Field General Courts-Martial*) definovaných v článku 49 britského zákona o armádě z roku 1881.<sup>8</sup> Obecné polní vojenské soudy měly být dle textu zákona ustavovány v případech, kdy byl trestný čin spáchán osobou podléhající pravomoci britského důstojníka velícího oddílu nebo části britských vojsk v kterékoli zemi za mořem, směřoval proti majetku nebo osobě kteréhokoli obyvatele nebo rezidenta této země a vzhledem k okolnostem bylo zřejmé, že není možné nebo účelné, aby o daném činu rozhodoval běžný vojenský soud.<sup>9</sup> Obecným polním vojenským soudům zákon přiznával určité úlevy týkající se obsazování soudcovských pozic a dalších procesních náležitostí. Tyto úlevy pak královský výnos ve vztahu k v něm upravených vojenských soudů

<sup>4</sup> CHEAH, W. L. – VORMBAUM, M. British War Crimes Trials in Europe and Asia, 1945–1949. *Leiden Journal of International Law*, 2018, roč. 31, č. 3, s. 672–673.

<sup>5</sup> Článek 1 královského výnosu o pravidlech pro procesy s válečnými zločinci ze dne 18. června 1945 [online]. [cit. 2023-04-24]. Dostupné z: <https://avalon.law.yale.edu/imt/imtroyal.asp>

<sup>6</sup> Článek 12 tamtéž. [cit. 2023-04-24].

<sup>7</sup> Ač obecně britské procesy v Asii a v Německu vycházely ze stejného právního předpisu, ve vymezení jediné skutkové podstaty byly mezi oběma procesními oblastmi určité rozdíly, jelikož definici válečných zločinů pro procesy v Evropě rozváděla administrativní instrukce Britské rýnské armády č. 104, která se od zmíněné instrukce č. 1 v některých bodech lišila. Viz: CHEAH, W. L. – VORMBAUM, M. *op. cit.*, s. 674.

<sup>8</sup> Skutečnost, že se vojenské soudy zmíněné ve výnosu měly podobat mimořádným polním soudům, a nikoliv klasickým institucionalizovaným vojenským soudům, jasně dokládá třetí článek výnosu, který přímo odkazuje na úpravu obecných polních vojenských soudů obsaženou v zákonu o armádě s tím, že případné odchylky od tohoto režimu mohou vyplývat pouze z výslovného nebo implicitního zmocnění obsaženého v královském výnosu. Blíže viz: Článek 3 královského výnosu o pravidlech pro procesy s válečnými zločinci ze dne 18. června 1945 [online]. [cit. 2025-01-20]. Dostupné z: <https://avalon.law.yale.edu/imt/imtroyal.asp>

<sup>9</sup> Článek 49 zákona o armádě ze dne 27. srpna 1881 [online]. [cit. 2025-01-20]. Dostupné z: <https://www.scribd.com/document/319343930/Army-Act-1881>

ještě rozšiřoval. Pokud je tedy v dalším textu hovořeno o vojenských soudech, jsou tím myšleny tyto mimořádné soudní orgány vycházející z tradic polní justice.

V otázce přípustnosti důkazních prostředků byl královský výnos poměrně velkorysý. Výslovně bylo zdůrazněno, že vojenské soudy mají brát v potaz všechna ústní prohlášení a písemné dokumenty, které mohou potvrdit nebo vyvrátit obžalobu, bez ohledu na jejich případnou nepřípustnost v řízení před polním soudem.<sup>10</sup> Bylo zakotveno, že v případě smrti svědka nebo v případech, kdy se svědek k soudu nemohl dostavit nebo by jeho účast na procesu byla časově náročná a nehospodárná, je možné vycházet ze sekundárních důkazních prostředků osvědčujících jeho výpověď.<sup>11</sup> Obdobná pravidla pak platila i pro písemné dokumenty. Ve vztahu k nim bylo stanoveno, že pokud není k dispozici originál nebo je jeho dodání soudy nemožné či časově a finančně neefektivní, je možné vycházet z kopie dokumentu nebo z jakéhokoliv sekundárního důkazního prostředku osvědčujícího obsah daného dokumentu.<sup>12</sup>

Tato volnost důkazních pravidel reflektovala složitou situaci, která v poválečných procesech, zejména v těch s níže postavenými obžalovanými, panovala. Uvolnění pravidel tak mělo sloužit hlavně k prokázání pravdy o spáchaných zločinech a dosažení spravedlnosti. Navzdory nesporné problematičnosti daného přístupu k dokazování, který z dnešního pohledu vyvolává oprávněné otázky ohledně legitimacy celého řízení, je nutné konstatovat, že britská procesní politika v této oblasti nebyla nijak mimořádná. V rámci poválečných procesů přijímaly podobně volná a abstraktní důkazní pravidla i jiné mocnosti. Například Spojené státy při svých procesech s japonskými válečnými zločinci i s těmi německými souzenými vojenskými soudními komisemi v rámci procesů v Dachau, vycházely ze zásady, že jako důkazní prostředek může sloužit cokoliv, co by mohlo prokázat nebo vyvrátit obvinění, respektive cokoliv, co by mělo informační hodnotu pro rozumně uvažujícího člověka.<sup>13</sup>

I přes výše nastíněné úlevy v oblasti dokazování se však britské vojenské soudy v jiho-východní Asii často potýkaly s důkazní nouzí. Řízení mělo být dle textu výnosu obecně veřejné s tím, že veřejnost bylo možné v odůvodněných případech vyloučit.<sup>14</sup> Soudci měli

<sup>10</sup> Článek 8 královského výnosu o pravidlech pro procesy s válečnými zločinci ze dne 18. června 1945 [online]. [cit. 2023-05-06].

<sup>11</sup> Text předpisu vysloveně hovořil o sekundárních důkazních prostředcích, které svědek vytvořil, nebo které jsou mu přiřitatelné. Nejčastěji šlo o různé svědecké písemné afidativy a dobrozdání, vyloučena však nebyla ani výpověď sekundárního svědka, kterému primární svědek sdělil rozhodné skutečnosti. Viz: Článek 8 *tamtéž*. [cit. 2023-05-06].

<sup>12</sup> Článek 8 *tamtéž*. [cit. 2023-05-06].

<sup>13</sup> Článek 16 pravidel pro vedení procesů s válečnými zločinci přijatých generálem Douglasem MacArthurem dne 24. září 1945. In: *Before the Military Commission convened by the Commanding General, United States Army Forces, Western Pacific. United States of America vs. Tomoyuki Yamashita [Proceedings], Volume 1*. 1945, s. 12–13. Dostupné také z: <https://www.loc.gov/item/68050464/>;

Článek 3 procesních pravidel pro procesy před americkými soudními vojenskými komisemi uvedený v dopise od vrchního velení armády Spojených států pro velitelství Východního a Západního vojenského obvodu ze dne 25. srpna 1945. 250.4 JAG-AGO. In: STRAIGHT, C. E. *Závěrečná zpráva zástupce vrchního vojenského prokurátora v Evropě pro válečné zločiny; červen 1944 – srpen 1948*, 1948, s. 162. Dostupné také z: [https://maint.loc.gov/frd/Military\\_Law/pdf/report-deputy-JA-war-crimes.pdf](https://maint.loc.gov/frd/Military_Law/pdf/report-deputy-JA-war-crimes.pdf)

<sup>14</sup> Článek 8 královského výnosu o pravidlech pro procesy s válečnými zločinci ze dne 18. června 1945. [cit. 2023-04-26].

být k tomu zmocnění důstojníci zasedající v minimálně tříčlenných soudních senátech.<sup>15</sup> Výnos byl poměrně skoupý v otázce procesních práv obžalovaných. Přímou zakotveno bylo pouze právo odsouzeného podat do dvou týdnů od ukončení procesu žádost o přezkum výroků o vině a trestu k rukám důstojníka pověřeného potvrzováním rozsudků vojenských soudů, pokud odsouzený deklaroval záměr podat tuto žádost do dvou dnů od ukončení procesu.<sup>16</sup> Ostatní žádosti, stejně jako námitky proti osobám soudců a prokurátorů, jakož i nedostatku jurisdikce, byly naopak výslovně zakázány.<sup>17</sup> Obhájcem obžalovaných mohla být jakákoliv osoba oprávněná zastupovat před vnitrostátními soudy země původu obžalovaného nebo ten, kdo k tomu byl výslovně zmocněn důstojníkem, který vojenský soud ustanovil.<sup>18</sup>

V rámci procesů bylo dle textu výnosu možné uložit tresty smrti, odnětí svobody, propadnutí majetku či věci a pokuty.<sup>19</sup> Udělený trest pak mohl zmírnit nebo prominout ministr války, důstojníci jím pověřeni s hodností minimálně generálmajora, eventuálně i ministr zahraničních věcí na základě předchozí dohody s ministerstvem války.<sup>20</sup> Celý předpis byl zakončen obecnou klauzulí, která stanovovala, že v případech, na které výnos nepamatoval, má být rozhodnuto tak, jak bude nejvíce odpovídat zájmům spravedlnosti.<sup>21</sup>

Na průběh celého procesního programu měl dohlížet lord Louis Mountbatten, jakožto vrchní velitel spojeneckých sil v jihovýchodní Asii,<sup>22</sup> pod něž mělo spadat sedmnáct vyšetřovacích skupin operujících po celé oblasti.<sup>23</sup> Procesy se měly odehrávat na různých místech, nicméně výlučné postavení co do počtu procesů získal Singapur, který se stal jakýmsi neoficiálním centrem britského procesního programu.<sup>24</sup> Díky tomu, že se v Singapuru byly během procesů řešeny zločiny, které se původně odehrály v jiných částech Asie, byla v této větvi procesů často využívána volná pravidla dokazování a v řízení byla často využívána právě svědecká dobrozdání a další sekundární důkazní prostředky.<sup>25</sup> Dalším významným centrem procesů byl rovněž Hong Kong a řada řízení se rovněž odehrála na Malajském poloostrově a v Myanmaru.<sup>26</sup>

<sup>15</sup> Články 2 a 4 *tamtéž*. [cit. 2023-04-26].

<sup>16</sup> Článek 10 *tamtéž*. [cit. 2023-04-26].

<sup>17</sup> Články 6 a 10 *tamtéž*. [cit. 2023-04-26].

<sup>18</sup> Článek 7 *tamtéž*. [cit. 2023-05-06].

<sup>19</sup> Článek 9 *tamtéž*. [cit. 2023-04-26].

<sup>20</sup> Článek 12 *tamtéž*. [cit. 2023-04-26].

<sup>21</sup> Článek 13 *tamtéž*. [cit. 2023-04-26].

<sup>22</sup> Mountbatten vystupoval vůči Japoncům nesmiřitelně i po skončení II. světové války, což se projevovalo i v otázce trestání válečných zločinců. Nechal se slyšet, že poté, co se seznámil se svědectvími bývalých spojeneckých zajatců, nedopustí, aby byl jen jediný Japonec odpovědný za nelidské a bestiální praktiky v zajateckých táborech unikl spravedlnosti. Viz: AUTOR NEZNÁMÝ. No Escape for Bestial Jap War Criminals. *The Canberra Times*, 1945, roč. 20, č. 5758, s. 1. Dostupné také z: <https://trove.nla.gov.au/newspaper/article/2644444>

<sup>23</sup> CHENG, Z. *A History of War Crimes Trials in Post 1945 Asia-Pacific*. Singapur: Palgrave Macmillan a Shanghai Jiao Tong University Press, 2019, s. 144.

<sup>24</sup> Jednoznačně určit přesný počet britských procesů, které se v Singapuru odehrály, je poměrně obtížné i díky tomu, že někteří dřívější autoři nerozlišovali mezi britskými procesy a těmi australskými, které se v Singapuru rovněž odehrály. Viz: STOCKWIN, A. – TAMURA, K. (eds.). *Bridging Australia and Japan: The Writings of David Sissons, historian and political scientist, volume II*. Acton: Australian National University Press, 2020, s. 10.

<sup>25</sup> CHEAH, W. L. – VORMBAUM, M. *op. cit.*, s. 679.

<sup>26</sup> CHENG, Z. *op. cit.*, s. 145.

O přesném počtu procesů a obžalovaných se dodnes vedou spory. Někteří autoři hovoří o celkovém počtu 306 procesů s celkovým počtem 920 obžalovaných,<sup>27</sup> jiní autoři však uvádí nižší počty obžalovaných, kterých mělo být pouze 890.<sup>28</sup> Naopak dle jiných statistik mohlo být Brity obžalováno až 978 osob.<sup>29</sup> Rozdílné uváděné počty obžalovaných mohou souviset i s metodikou zvolenou jednotlivými autory, jelikož někteří obžalovaní byli souzeni ve více procesech. Zjednodušeně lze konstatovat, že počet osob obžalovaných kvůli spáchání válečných zločinců se pohyboval zhruba kolem devíti stovek. Při porovnání s jinými státy, které se trestání japonských provinilců věnovaly, byl počet Brity obžalovaných osob podobný počtům osob, které před své soudy postavily čínské, nizozemské a australské orgány.<sup>30</sup> Francouzi a Filipinci obžalovali výrazně menší počet osob, a naopak Spojené státy s téměř patnácti sty obžalovaných v celkových počtech ostatní státy výrazně převyšovaly.<sup>31</sup> Jako statistickou zajímavost lze zmínit i to, že v britské okupační zóně Německa bylo na základě královského výnosu obžalováno 937 osob.<sup>32</sup> Počty obžalovaných mezi britskými procesními programy v Německu a v Asii se tedy příliš nelišily.

V rámci procesů bylo 280 osob odsouzeno k trestu smrti, 53 k trestu odnětí svobody na doživotí, 477 ke kratšímu trestu odnětí svobody, 105 osob bylo osvobozeno, ve třech případech byla obžaloba stažena a v jednom případě není výsledek znám.<sup>33</sup> Trest smrti však nebyl ve všech případech vykonán, v 58 případech potvrzující důstojník trest zmínil nebo zcela zrušil.<sup>34</sup>

Předmětem obžaloby ve většině britských procesů bylo především porušení válečného práva související s vraždami a týráním civilistů, válečných zajatců a spojeneckých vojáků. Díky úzkoprofilovosti královského výnosu se vojenští prokurátoři soustředili výlučně na válečné zločiny v užším slova smyslu, zatímco novější kategorie skutkových podstat, které byly uplatňovány v jiných poválečných procesech, jakými byli zločiny proti míru či zločiny proti lidskosti, byly opomíjeny.

Britskou procesní politiku lze obecně charakterizovat jako snahu co nejefektivněji vyšetřit zločiny, jejichž oběťmi byli britští občané, ale i lokální obyvatelé a potrestat jejich pachatele. To, že byl kladen důraz i na zločiny namířené proti místnímu obyvatelstvu, částečně odlišovalo britský asijský program od jiných soudobých programů, jakými byl například americký asijský program, ale i britský německý procesní program. Někteří

<sup>27</sup> Z celkového počtu 306 procesů se jich v Singapuru odehrálo 131. K tomu: CHEAH, W. L. – VORMBAUM, M. *op. cit.*, s. 674.

<sup>28</sup> CHENG, Z. *op. cit.*, s. 145.

<sup>29</sup> WAR CRIMES DOCUMENTATION INITIATIVE. Introduction to War Crimes Documentation. *University of Hawai'i* [online], 2022, [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <https://manoa.hawaii.edu/wcdi/trial-records/>

<sup>30</sup> Tamtéž. [cit. 2023-05-01]. AUTOR NEZNÁMÝ. How were the Japanese war crimes tried? *China Daily* [online], 2015, [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: [https://www.chinadaily.com.cn/world/2015victoryanniv/2015-11/19/content\\_22485681.htm](https://www.chinadaily.com.cn/world/2015victoryanniv/2015-11/19/content_22485681.htm)

<sup>31</sup> Tamtéž. [cit. 2023-05-01].

<sup>32</sup> Dalších 148 osob pak bylo v Německu souzeno dle jiných procesních předpisů před tzv. soudy Kontrolní komise pro Německo. Viz: WHITEMAN, M. M. (ed.). *Digest of International Law*, vol. 11. Washington D.C.: U. S. Government Printing Office, 1968, s. 950.

<sup>33</sup> Tyto údaje vychází ze starších závěrů japonského historika Hirofumi Hayashiho, který vycházel z celkového počtu 919 obžalovaných. Oficiální statistiky, obdobně jako v případě celkového počtu obžalovaných, nejsou k dispozici. Viz: HAYASHI, H. *British War Crimes Trials of Japanese* [online], 2002, [cit. 2023-05-01]. Dostupné z: <http://hayashihirofumi.gl.xrea.com/eng08.htm>

<sup>34</sup> Tamtéž. [cit. 2023-05-01].

autoři v této souvislosti spekulují o tom, že důvodem této odchylky byla britská snaha znovu získat důvěru a pověst neotřesitelné síly v koloniích po sérii porážek, které během války Japonci Britům uštědřili.<sup>35</sup>

Snaha o co nejkompaktnější procesní program byla komplikována složitou a nepřehlednou poválečnou situací i tím, že jednotlivé zločiny se, na rozdíl od většiny zločinů německých nacistů, odehrávaly na různých území a za jiných okolností, a neexistovalo příliš sjednocujících prvků mezi nimi. Jak konstatuje přední odbornice na britské singapurské procesy, Wui Ling Cheah, britské procesy negativně ovlivnil nejen určitý nedostatek důkazních prostředků, ale i menší počet dostatečně kvalifikovaných osob, právníků i neprávníků, schopných podílet se na vyšetřování a na následném vedení procesů.<sup>36</sup> Tento nedostatek pak mohl být i jednou z příčin, proč britské orgány zvolily procesní pravidla, která byla ještě volnější než v případě obecných polních vojenských soudů.

### Vybrané procesy

Britské procesy byly namířeny především vůči japonským vojákům a příslušníkům tajné vojenské policie Kempeitai, avšak i zde se našly určité výjimky. Mezi obžalovanými se tak dali najít nejen řadoví vojáci, ale i generálové a admirálové. V některých procesech byly rovněž obžalovány civilní osoby. Mohlo jít buď o civilisty, kteří nezastávali žádnou státní funkci, nebo o příslušníky japonské civilní policie, členy správních orgánů a soudní zaměstnance. Následné subkapitoly se věnují právě těmto dvěma kategoriím procesů, které z hlediska výběru obžalovaných nějakým způsobem vybočovaly z britského standardu. Z hlediska národnosti stojí rovněž za zmínku, že v některých případech nebyli obžalováni pouze Japonci. Mezi souzenými byli i korejští kolaboranti, kteří s Japonci, kteří Koreu v roce 1910 anektovali a přičlenili k císařství, spolupracovali, ale i Tchajwanci a alespoň v jednom případě dokonce i občan Maďarska.

### Procesy proti výše postaveným důstojníkům

První zkoumané řízení, které bylo namířeno proti generálporučíkovi Shinpeiovi Fukueimu, se vymykalo běžnému standardu díky prvnímu bodu obžaloby, který obžalovaného vinil z toho, že se více než 17 000 válečných zajatců snažil prostřednictvím omezování přidělů potravin a dalšího nelidského zacházení donutit k podpisu dokumentu, který je pod přísahou zavazoval k tomu, že se nepokusí ze zajetí uniknout.<sup>37</sup> Tento druh jednání byl klasifikován jako poněkud neobvyklý válečný zločin spočívající v porušení článku 11 Řádu války pozemní, který byl přílohou haagské Úmluvy o zákonech a obyčejích pozemní války z roku 1907 a dle kterého válečný zajatec nemohl být nucen přijmout své propuštění na čestné slovo.<sup>38</sup> V druhém žalobním bodě byl pak Fukuei viněn z toho, že se

<sup>35</sup> CHENG, Z. *op. cit.*, s. 146.

<sup>36</sup> CHEAH, W. L. – VORMBAUM, M. *op. cit.*, s. 679.

<sup>37</sup> *Shrnutí závěrů z procesu proti generálporučíkovi Shinpeiovi Fukueimu pro účely posouzení žádosti o přezkum rozhodnutí o vině a trestu ze dne 22. března 1946.* Dostupné také z: <https://www.legal-tools.org/doc/1aef12/pdf>

<sup>38</sup> *Článek 11 Řádu války pozemní ze dne 18. října 1907.* In: HOBZA, A. *Dokumenty ke studiu mezinárodního práva.* Praha: Typus, 1931, s. 22. Dostupné také z: [https://www.cervenykriz.eu/files/files/cz/mhp\\_knihovna/Haague\\_valka\\_pozemni.pdf](https://www.cervenykriz.eu/files/files/cz/mhp_knihovna/Haague_valka_pozemni.pdf)

podílel na nezákonné popravě čtyř válečných zajatců, kteří mu byli svěřeni.<sup>39</sup> Fukuei se hájil tím, že popravy proběhly bez jeho vědomí a že dokumenty, k jejichž podpisu zajatce nutil, nebyly žádostmi o propuštění na čestné slovo ve smyslu přílohy haagské úmluvy.<sup>40</sup> Navzdory této argumentaci byl vojenským soudem shledán vinným v obou bodech obžaloby a odsouzen k trestu smrti, přičemž tento verdikt byl později potvrzen k tomu zmocněným důstojníkem.<sup>41</sup>

V rámci řízení proti generálmajorovi Tošiovi Icukimu a dalším patnácti obžalovaným byla řešena zajímavá otázka legality a legitimacy ad hoc zřízeného japonského tribunálu, který soudil obyvatele ostrova Car Nicobar podezřelé ze špionáže pro spojenecké síly. Obžalovaní nepopírali, že k procesům a následným popravám skutečně došlo, nicméně trvali na tom, že vše probíhalo v souladu s mezinárodním právem, přičemž absence armádních právníků během těchto procesů byla způsobena faktickou nemožností dostat kvalifikovaný personál na ostrov v předmětném období.<sup>42</sup> Dle Icukiho a dalších obžalovaných byla šetřena základní práva osob tribunálem souzených, přičemž, navzdory tomu, co zaznamenaly japonské protokoly, měl dle svědectví japonských vojenských prokurátorů Icuki jako důstojník předsedající tribunálu sám pokládat doplňující otázky obžalovaným, aby se přesvědčil o jejich skutečné vině.<sup>43</sup> Všichni obžalovaní rovněž odmítali, že samotné procesy byly dopředu zmanipulovány a že dřívější doznání některých obžalovaných byla vynucena mučením a bitím během předchozího vyšetřování.<sup>44</sup> Argumenty obžalovaných však britský vojenský soud neakceptoval. Většina obžalovaných byla odsouzena k přísným trestům. Šest obžalovaných včetně Icukiho bylo odsouzeno k trestu smrti. Poněkud neobvyklé bylo to, že vojenský tribunál přiznal Icukimu právo na, z vojenského hlediska čestnější, zastřelení popravčí četou. Ostatním odsouzeným k smrti nebyla tato výsada dopřána a byli odsouzeni k popravě oběšením.<sup>45</sup> Z hlediska poválečných procesů v Asii i v Evropě bylo udělení vojenského privilegia popravy zastřelením velmi ojedinělé. Většina soudních orgánů včetně velkých mezinárodních tribunálů zasedajících v Norimberku a v Tokiu se klonila k udělování trestu smrti oběšením i u představitelů armády ve snaze signalizovat ztrátu vojenské cti odsouzených.<sup>46</sup>

<sup>39</sup> *Shrnutí závěrů z procesu proti generálporučíkovi Shinpeiovi Fukueimu pro účely posouzení žádosti o přezkum rozhodnutí o vině a trestu ze dne 22. března 1946. Op. cit.*

<sup>40</sup> Tamtéž.

<sup>41</sup> *Potvrzení rozsudku v procesu proti generálporučíkovi Shinpeiovi Fukueimu ze dne 6. dubna 1946.* Dostupné také z: <https://www.legal-tools.org/doc/bd5b8b/pdf>

<sup>42</sup> *Shrnutí závěrů z procesu proti generálmajorovi Tošiovi Icukimu et al. ze dne 26. března 1946, s. 2–3.* Dostupné také z: <https://www.legal-tools.org/doc/596463/pdf>

<sup>43</sup> Tamtéž, s. 3.

<sup>44</sup> Jeden z obžalovaných, podplukovník Šigero Sakagami, který v některých z předmětných procesů sloužil jako vojenský prokurátor, v této souvislosti vypověděl, že obžalovaní v procesech sice byli podvyživení a měli zjevná zranění a jizvy, ale byli procesně způsobilí a chápali jednotlivé procesní úkony. Tuto výpověď je však nutné brát s rezervou i s ohledem na to, že sám Sakagami byl jiným z obžalovaných identifikován jako iniciátor surového bití, jenž mělo urychlit vyšetřování. Viz: *Tamtéž*, s. 3–4.

<sup>45</sup> *Nález vojenského soudu v řízení proti generálmajorovi Tošiovi Icukimu et al. ze dne 26. března 1946.* Dostupné také z: <https://www.legal-tools.org/doc/596463/pdf>

<sup>46</sup> Běžnou praxí bylo naopak výslovné odmítání žádosti o změnu způsobu popravy. Stalo se tak například i v případě náčelníka Nejvyššího velitelství ozbrojených sil nacistického Německa, polního maršála Wilhelma Keitel, jehož žádost o popravu zastřelením byla zamítnuta. Viz: HORVITZ, L. A. – CATHERWOOD, CH. *Encyclopedia of War Crimes and Genocide*. New York: Facts on File, 2006, s. 263.

Celý proces měl i poněkud bizarní tečku. Dle pozdějšího svědectví jednoho z odsouzených, Tojosabura Sumiho, se ve skutečnosti žádné procesy na ostrově Car Nicobar nekonaly a civilisté podezřelí ze špionáže byli popraveni bez soudu. Tvzení o údajných procesech pak měl vymyslet samotný Sumi a přesvědčit i ostatní obžalované k tomu, aby ho lživě potvrdili, ve snaze prokázat, že japonští okupanti jednali v souladu s mezinárodním právem.<sup>47</sup> Paradoxem zůstává i to, že dle Sumiho pozdější výpovědi byl podíl generála Icukiho, který byl odsouzen primárně kvůli tomu, že měl předsedat domnělému zločinnému tribunálu, na pronásledování údajných špiónů na Car Nicobaru minimální, a největší díl viny spočíval na náčelníkovi jeho štábu, podplukovníkovi Kaizo Saitovi, který byl britským tribunálem naopak zproštěn viny.<sup>48</sup>

Otázkou zneužití soudního procesu k perzekuci civilních obyvatel se zabýval i proces proti viceadmirálovi Teizo Harovi a pěti dalším osobám. Viceadmirál, který stál v čele správy okupovaných Andamanských ostrovů, byl, spolu se svými podřízenými, viněn z válečných zločinů spočívajících ve vedení netransparentního a tendenčního řízení, které nesplňovalo základní procesní podmínky a v rámci kterého bylo odsouzeno k trestu smrti devět Barmánců.<sup>49</sup> Zbylá část obžalovaných pak byla viněna z toho, že popravy provedla zvláště krutým a nelidským způsobem.<sup>50</sup> Obžalovaní v justiční větvi procesu byli poměrně překvapivě britským vojenským soudem osvobozeni s odůvodněním, že zkoumané řízení i rozsudek, jakkoliv se přičily britské právní kultuře, se odehrály v souladu s platným japonským právem a osoby na něm zúčastněné nelze trestat.<sup>51</sup> Britský rozsudek byl poměrně překvapivý i s ohledem na obecnou politiku poválečných procesů, která akcentovala individuální odpovědnost obžalovaných. Argumenty postavené na plnění nezákonných příkazů nadřazených či aplikaci zločinné právní normy byly v drtivé většině případů odmítány.

Viceadmirál Teizo Hara byl nakonec odsouzen k trestu smrti v následujícím procesu, v němž byl spolu s dalšími obžalovanými viněn z toho, že nařídil transport téměř čtyř set nepohodlných civilistů do internace na tehdy neobydlené ostrovy Havelock a Tarmugli bez toho, aby těmto osobám zajistil alespoň základní podmínky nutné pro přežití v nehostinném prostředí, což vedlo k úmrtí drtivé většiny internovaných.<sup>52</sup> V daném případě paradoxně neuspěl podobný argument, jaký viceadmirál zvolil v předešlém procesu, totiž, že internace poškozených osob na ostrově byla realizací ústřední vládou vytvořeného

<sup>47</sup> TOTANI, Y. *Justice in Asia and the Pacific Region, 1945–1952: Allied War Crimes Prosecutions*. New York: Cambridge University Press, 2015, s. 130–131.

<sup>48</sup> Tamtéž, s. 129–130.

<sup>49</sup> Hlavní vadou měla být skutečnost, že se proces odehrál bez přítomnosti obžalovaných s tím, že jejich zájmy nebyly nijak chráněny. Blíže viz: *Shrnutí závěrů z prvního procesu proti viceadmirálu Teizovi Harovi et al. pro účely posouzení žádosti o přezkum rozhodnutí o vině a trestu ze dne 23. března 1946*. Dostupné také z: <https://www.legal-tools.org/doc/191606/pdf>

<sup>50</sup> Odsouzení měli být popraveni dílem stětím a dílem ubodáním bajonety popravčí čtyry. Viz: Tamtéž.

<sup>51</sup> Naopak obžalovaní členové popravčí čtyry byli odsouzeni k trestu smrti. Přezkumná komise v tomto případě vydala doporučení zmírnit této skupině odsouzených trest, přičemž jedním z argumentů byl i ostrý kontrast mezi přístupem k souzeným důstojníkům a členům popravčí čtyry. Blíže viz: Tamtéž.

<sup>52</sup> *Shrnutí závěrů z druhého procesu proti viceadmirálu Teizovi Harovi et al. pro účely posouzení žádosti o přezkum rozhodnutí o vině a trestu ze dne 29. dubna 1946*. Dostupné také z: <https://www.legal-tools.org/doc/211a2c/pdf>

a zákonného emigračního plánu, který musel být využit kvůli nedostatku jídla a jeho častým krádežím na Andamanských ostrovech.<sup>53</sup>

Případy, v jejichž centru byla justiční zvěle vojenských soudů, byly v rámci poválečných procesů spíše výjimečné. Otázky justičních vražd a odpovědnosti soudců a prokurátorů sice byly řešeny, avšak spíše v rámci klasického, nevojenského trestního soudnictví.<sup>54</sup> Druhou stranu mince představuje to, že některé z poválečných procesů před vojenskými soudy doprovázela podobná podezření související s násilím vynucenými přiznáními a porušováním základních procesních práv souzených. Tato kritika se týkala především procesů vedených ve výlučné jurisdikci Sovětského svazu,<sup>55</sup> ale i některých procesů, které se konaly před americkými vojenskými soudy a komisemi.<sup>56</sup>

I další zkoumaný proces do jisté míry zrcadlil otázky, se kterými se potýkaly spojenecké justiční orgány během evropské větve procesů. Podstatou řízení, v jehož rámci byl obžalován a následně i odsouzen kontraadmirál Naomasa Sakondžó spolu s dalším obžalovaným, kapitánem Haruo Majazumim, byla odpovědnost za osud členů posádky potopených nepřátelských plavidel.<sup>57</sup> Od obdobných případů, v rámci kterých byli obžalováni němečtí důstojníci kvůli předání a výkonu tzv. Rozkazu Laconia<sup>58</sup>, se však zkoumané řízení podstatně lišilo. Japonská vojenská doktrína připouštěla zajetí nepřátelského plavidla a jeho posádky pouze v určitých případech, kdy vzhledem k poloze střetu nehrozilo prozrazení

<sup>53</sup> LINTON, S. War Crimes. In: LINTON, S. (ed.). *Hong Kong's War Crimes Trials*. Oxford: Oxford University Press, 2013, s. 116–117.

<sup>54</sup> Zmínit v této souvislosti lze například proces USA vs. Josef Altstötter et al., známý též jako proces s justicí, či proces se soudci, který se odehrál v roce 1947 a byl součástí série dvanácti tzv. Následných norimberských procesů.

<sup>55</sup> O problémech se sovětskými procesy svědčí mimo jiné vysoké procento následně rehabilitovaných osob. V některých případech procesy dokonce sloužily k potlačení poválečné politické opozice. Blíže viz: PAMPEL, B. – WELM, V. Die Russische Rehabilitierung deutscher Opfer sowjetischer politischer Repressionen seit 1992. *H und G* [online]. 2021 [cit. 2024-02-07]. Dostupné z: <http://h-und-g.info/forum/schwerpunkt-5/21-russland/pampl>

<sup>56</sup> Velké pozdvižení vyvolal například proces s německými strážci tzv. Malmédského masakru. Jeden z amerických advokátů obžalovaných po návratu do Spojených států začal upozorňovat na to, že důkazy v tomto případě byly zajištěny pomocí násilí na obžalovaných a klamavých manévřů během vyšetřovací fáze. Vzniklou situaci i celý americký procesní program následně prověřovaly speciální komise a následně i nově zřízený senátní podvýbor. Vznesená obvinění se sice zcela nepotvrdila v plném rozsahu, avšak určité nedostatky při řízení procesů byly zjištěny. Tyto události přispěly k urychlenému ukončení amerického procesního programu v Německu. Blíže viz například: REMY, S. P. *The Malmedy Massacre: The War Crimes Trial Controversy*. Cambridge (Massachusetts): Harvard University Press, 2017, 352 s.; BORCH, F. L. The „Malmedy Massacre“ Trial: The Military Government Court Proceedings and the Controversial Legal Aftermath. *The Army Lawyer*, 2012, roč. 42, č. 3, s. 22–27. Dostupné z: <https://www.loc.gov/item/2021692632/>

<sup>57</sup> *Shrnutí závěrů z procesu proti kontraadmirálu Naomasovi Sakondžóvi a kapitánu Haruovi Majazumimu pro účely posouzení žádosti o přezkum rozhodnutí o vině a trestu ze dne 17. prosince 1947*. Dostupné také z: [https://hkwtc.lib.hku.hk/archive/files/1089\\_b83e3b9073.pdf](https://hkwtc.lib.hku.hk/archive/files/1089_b83e3b9073.pdf)

<sup>58</sup> Tento rozkaz vydaný veloadmirálem Karlem Dönitzem v zásadě zakazoval jakékoli snahy o záchranu trosečníků z nepřátelských potopených plavidel ve snaze neprozrazovat polohu vlastních plavidel, zejména ponorek. Sám Dönitz byl Mezinárodním vojenským soudním dvorem v Norimberku v bodě týkajícím se vydání tohoto rozkazu uznán vinným, avšak od jeho potrestání za tento skutek bylo upuštěno s odůvodněním, že obdobné praxe se dopouštěli i spojenečtí námořní velitelé. Předání a vykonání rozkazu však bylo v různých menších procesech nadále kriminalizováno. K rozkazu blíže viz: DAVIDSON, E. *Trial of the Germans: An Account of the twenty-two defendants before the International Military Tribunal at Nuremberg*. Columbia: University of Missouri Press, 1997, s. 405–407.

dalším nepřátelským plavidlům. V opačných případech mělo být plavidlo i jeho posádka potopeny. Obžalovaný Majazumi se rozkazu nezachraňovat trosečníky vzepřel a vyzvedl a zadržel téměř celou britskou, respektive indickou, posádku potopeného parníku Behar.<sup>59</sup> Kapitán Majazumi následně odmítl i opakované rozkazy kontraadmirála Sakondža požadující likvidaci zajatců na moři a posléze i v japonském přístavu v dnešní Jakartě. Teprve při třetím přímém rozkazu se kapitán podvolil a při převozu zajatců do Singapur došlo k jejich popravě.<sup>60</sup> Zatímco Majazumi tvrdil, že opakovaný rozkaz nadřízeného vykonat až na třetí pokus a pod nátlakem, Sakondžó se naopak hájil tím, že samotné rozhodnutí, zda zadržené popravít, či nikoliv nechal v dispozici kapitána<sup>61</sup> a poukazoval i na to, že v době, kdy k popravám fakticky došlo, již nebyl Majazumiho nadřízeným důstojníkem.<sup>62</sup> Argumenty kontraadmirála britský vojenský soud neakceptoval a na konci procesu ho odsoudil k trestu smrti. V případě Majazumiho pak byly nalezeny určité polehčující okolnosti, díky kterým mu byl udělen trest odnětí svobody ve výši sedmi let.<sup>63</sup> Celý proces a poměrně nepřehledná skutková situace nabídlly zajímavou perspektivu týkající se otázky odpovědnosti za vydání a provedení rozkazu. Britští vojenští soudci rovněž nepřekvapivě potvrdili, že následná, nikoliv bezprostřední fyzická likvidace zajatců z potopeného plavidla je vždy válečným zločinem a nespadá do poměrně složitého a nečitelného právního režimu zakotveného rozhodnutími ve věcech týkajících se rozkazu Laconia.

V posledním zkoumaném případě stál v čele obžalovaných viceadmirál a někdejší vrchní velitel různých japonských námořních a leteckých flotil Šigeru Fukudome. Celý proces měl poměrně zajímavé politické pozadí, které naznačuje komplikovanost poválečných vztahů mezi Brity a Japonci, ale i Brity a Američany. Britská strana původně s procesem namířeným proti viceadmirálu vůbec nepočítala. Japonský důstojník byl naopak s odkazem na autoritu, které se u vojáků těšil, pověřen britskými okupačními orgány realizací poválečné repatriace Japonců ze Singapur zpět na území Japonska.<sup>64</sup> V případě Fukudomeho se projevil fenomén těžko vysvětlitelné náklonnosti Britů k čelným představitelům nepřátelské armády, který bylo možné pozorovat i v kontinentální větvi procesů.<sup>65</sup> Tlak Američanů, kteří trvali na Fukudomeho potrestání, však nakonec vyústil v to, že byl

<sup>59</sup> *Shrnutí závěrů z procesu proti kontraadmirálu Naomasovi Sakondžóvi a kapitánu Haruovi Majazumimu pro účely posouzení žádosti o přezkum rozhodnutí o vině a trestu ze dne 17. prosince 1947. Op. cit.*

<sup>60</sup> Tamtéž.

<sup>61</sup> Jádrem sporu byl výklad japonského slova šobun, ve volném překladu něco jako likvidace. Kontraadmirál trval na tom, že toto slovo v kontextu celého rozkazu nelze omezovat pouze na výklad ve smyslu fyzické likvidace. Blíže viz: JIA, B. B. The Plea of Superior Orders in the Hong Kong Trials. In: LINTON, S. (ed.). *Op. cit.* Oxford: Oxford University Press, 2013, s. 188–189.

<sup>62</sup> Tamtéž, s. 188–189.

<sup>63</sup> *Shrnutí závěrů z procesu proti kontraadmirálu Naomasovi Sakondžóvi a kapitánu Haruovi Majazumimu pro účely posouzení žádosti o přezkum rozhodnutí o vině a trestu ze dne 17. prosince 1947. Op. cit.*

<sup>64</sup> UNITED STATES STRATEGIC BOMBING SURVEY (ed.). *Interrogations of Japanese Officials*, vol. II. Washington D.C.: U.S. Government Printing Office, 1946, s. 549. Dostupné také z: <https://www.history.navy.mil/research/library/online-reading-room/title-list-alphabetically/i/interrogations-japanese-officials-voli.html>

<sup>65</sup> V této souvislosti lze zmínit například neochotu britských vojenských orgánů obžalovat zadržené polní maršály von Mansteina, von Brauchitsche a von Rundstedta a generála Strausse a kontroverzní proces s prvně jmenovaným, ve kterém bylo obžalovanému překvapivě straněno.

viceadmirál spolu s dalšími pěti důstojníky obžalován.<sup>66</sup> Oba body obžaloby se poměrně překvapivě týkaly dvou konkrétních incidentů spočívajících v popravách posádek dvou přesně určených amerických bombardérů.<sup>67</sup> Naopak zcela ignorovány byly některé obecné sporné rozkazy, které hlavní obžalovaný v rámci své velitelské funkce vydal, i celková politika uplatňovaná vůči zajatcům vojáky pod jeho vedením. Zvláštní formulace obžaloby ovlivnila průběh celého procesu. Prokuratuře se nepodařilo jednoznačně prokázat, kdo přesně vydal rozkaz k nezákonným popravám zajatých letců, což se promítlo i do udělených trestů. Prominentní představitel japonské armády Fukudome tak byl odsouzen k pouhým třem letům vězení, což byl v kontextu poválečných pacifických procesů pozoruhodně mírný trest.<sup>68</sup> Konstrukce obžaloby i průběh celého řízení vyvolávají závažné otázky o jeho možné tendenčnosti. Spekulací o tom, že zájmy spravedlnosti v daném případě ustoupily zájmům politickým, nahrává i skutečnost, že Fukudome byl po svém propuštění mimořádně rychle rehabilitován v očích veřejnosti. V 50. letech se stal výkonným předsedou Japonské letecké federace mládeže a jako konzultant se podílel na budování letecké sekce Japonských sil sebeobran.<sup>69</sup>

Jak vyplývá z výše uvedeného, provedení souhrnného hodnocení britských procesů s japonskými vyššími důstojníky se jeví jako takřka nemožné. Jednotlivá řízení měla jen velice málo společných rysů a pokusy o vytvoření jakýchkoliv generalizujících závěrů by byly v lepším případě zjednodušující, v horším případě matoucí.

## Procesy proti civilistům

Jak již bylo naznačeno dříve, název kapitoly „procesy proti civilistům“ může být poněkud zavádějící, jelikož slovo civilista v ní není využíváno v užším významu slova jako označení pro osobu bez jakýchkoliv přímých vazeb na japonské ozbrojené složky a státní moc, ale jako označení osob, které nebyly příslušníky japonské císařské armády, armádního letectva a námořnictva<sup>70</sup>. Z tohoto důvodu je tato kapitola do značné míry kapitolou sběrnou, jelikož skladba obžalovaných se v těchto procesech poměrně diametrálně lišila. Tato britská soudní řízení totiž nebyla namířena pouze proti soukromým podnikatelům a dalším osobám spolupracujícím s japonskou státní mocí, ale i proti členům policejních složek, civilní ostraze ve vězeňských, zajateckých a detenčních táborech, spolupracovníkům tajné vojenské policie Kempeitai, ale i soudcům, úředníkům a dalším členům civilní správy. Podstatným spojujícím prvkem však bylo dějiště stíhaných zločinů. Drtivá většina z nich se odehrála na již zmiňovaných Andamanských ostrovech, konkrétně pak v metropoli této

<sup>66</sup> *Shrnutí závěrů z procesu proti viceadmirálu Šigeruovi Fukudomemu et al. pro účely posouzení žádosti o přezkum rozhodnutí o vině a trestu ze dne 15. března 1948.* Dostupné také z: <https://www.legal-tools.org/doc/412496/pdf>

<sup>67</sup> Tamtéž.

<sup>68</sup> Obdobně nízké tresty obdržely i ostatní obžalovaní důstojníci. Jedinou částečnou výjimku představoval viceadmirál Osamu Imamura, jehož podíl na nařízení poprav se vojenské prokuratuře podařilo prokázat a který byl odsouzen k trestu odnětí svobody na osm let. Samotný Fukudome byl odsouzen pouze pro zanedbání svých povinností velitelské kontroly, a nikoliv pro žádné aktivní jednání. Viz: Tamtéž.

<sup>69</sup> STRAUS, U. A. *The Anguish of Surrender: Japanese POWs of World War II.* Seattle: University of Washington Press, 2003, s. 158.

<sup>70</sup> Z hlediska armádní organizace je vhodné zmínit, že členové císařského námořního letectva, kteří byli v britských procesech často souzeni, patřili pod Námořnictvo Císařství velkého Japonska, a nikoliv pod armádní letectvo.

oblasti, ve městě Port Blair. Určitou spojitost pak lze pozorovat i mezi oběťmi trestných činů, kterých se dopustili civilisté. Ve značném procentu případů se jednalo o indické dělníky, tzv. Kulie, jejichž práce byla zneužívána a kteří museli snášet nelidské zacházení.

Proces proti Masaovi Tagawovi a třem dalším obžalovaným lze s trochou nadsázky označit za klíčový pro celou větev civilních procesů, jelikož šlo o jeden z prvních procesů s osobami, které neměly žádný přímý vztah k armádě a britské soudní orgány se v jeho rámci vypořádaly s některými zásadními spornými otázkami, zejména pak s tvrzením, že civilista se sám o sobě nemůže dopustit válečného zločinu. Obžaloba vinila obžalované z toho, že jako zaměstnanci soukromé společnosti působící na Andamanských ostrovech v opilosti zadrželi, svázali a následně zbili tři Kulie, které podezřívali z krádeže cukru, čímž se měli dopustit válečného zločinu mučení a týrání porobeného civilního obyvatelstva.<sup>71</sup> Argumentace právních zástupců obžalovaných byla poměrně pestrá. Kromě již zmíněného tvrzení o nemožnosti trestat ryze civilní osoby za válečné zločiny poukazovali i na to, že v daném případě šlo o náhodné, jednorázové bití, které nelze podřadit pod pojem mučení a že neexistují žádné důkazy, že by právě toto bití zapříčinilo smrt jednoho z poškozených nebo k ní jakýmkoliv způsobem přispělo.<sup>72</sup> Vojenský soud, ani důstojník následně potvrzující rozsudek, uvedenou argumentaci nepřijali. Ve vztahu k civilnímu charakteru obžalovaných bylo konstatováno, že japonské soukromé společnosti, které začaly vysílat své pracovníky na Andamanské ostrovy po jejich obsazení Japonci, tak zjevně a prokazatelně činily na základě pozvání a žádosti japonských ozbrojených sil a v zájmu japonské vojenské okupační správy, z čehož vyplývá jejich, byť nepřímá, podřízenost této správě, díky čemuž existuje spojení mezi zaměstnanci těchto společností a armádou, které stačí k jejich případné obžalobě za válečné zločiny.<sup>73</sup> Z této argumentace poměrně jasně vyplývá, že Britové odmítli řešit otázku možné odpovědnosti civilistů za válečné zločiny a raději se uchýlili k argumentační klíče, která jim umožnila vzniklý problém překlenout bez nutnosti podávat závazný, a možná rozšiřující, výklad královského výnosu. Jednotliví obžalovaní pak byli odsouzeni k trestům odnětí svobody v rozsahu 8 let až doživotí.<sup>74</sup>

Provázanost civilních obžalovaných dovodily britské vojenské soudy i v jiných případech. V některých případech šlo o propojení zřejmé<sup>75</sup>, jindy však vyznívala snaha o pro-

<sup>71</sup> Jedna z obětí pak měla na následky bití zemřít. *Shrnutí závěrů z druhého procesu proti Masaovi Tagawovi et al. pro účely posouzení žádosti o přezkum rozhodnutí o vině a trestu ze dne 21. června 1946*. Dostupné také z: <https://www.legal-tools.org/doc/d420be/pdf>

<sup>72</sup> Tamtéž.

<sup>73</sup> Tamtéž.

<sup>74</sup> Tamtéž.

<sup>75</sup> Zmínit v této souvislosti lze například proces proti Takeharuovi Kojimovi, zaměstnanci soukromé společnosti, která se ale na Andamanských ostrovech věnovala výlučně konstruování bitevních lodí pro japonské loďstvo, či proces proti Kasakuovi Kameiovi, kterého zaměstnávala společnost Kinjohan jako dohlázelele při stavbě železnice, jejímž vytvořením byla společnost pověřena armádou. Vazby se v těchto případech daly prokázat relativně snadno, jelikož obžalovaným byli z rozkazu vojenské okupační správy podřízeni Kuliové, kteří byli oběťmi těchto trestných činů. Bližší viz: *Shrnutí závěrů z procesu proti Takeharuovi Kojimovi pro účely posouzení žádosti o přezkum rozhodnutí o vině a trestu ze dne 27. června 1946*. Dostupné také z: <https://www.legal-tools.org/doc/32f429/pdf>; *Shrnutí závěrů z procesu proti Kasakuovi Kameiovi pro účely posouzení žádosti o přezkum rozhodnutí o vině a trestu ze dne 19. května 1947*. Dostupné také z: <https://www.legal-tools.org/doc/06fc0b/pdf>

kázání vztahu mezi obžalovanými a vojenskou okupační správou poněkud tendenčně<sup>76</sup>, či na ní dokonce prokurátoři a soudci zcela rezignovali a otázku pravomoci a příslušnosti vojenských soudů k posuzování činů civilistů optikou válečného práva zcela ignorovali<sup>77</sup>. Nastíněné nedostatky v odůvodnění zvolené procesní politiky a filosofie do určité míry snižovaly význam těchto britských procesů. Pro srovnání obdobné procesy namířené proti německým obžalovaným v Evropě se vyznačovaly jasným odůvodněním, jak činy obžalovaného naplnily skutkovou podstatu válečných zločinů (či zločinů proti lidskosti či míru).

V některých procesech s civilními osobami byla zpochybňována jurisdikce britských vojenských soudů s ohledem na národnost obžalovaných. Například v řízení proti Jasuemu Osadovi a dvěma dalším obžalovaným obhajoba namítala, že britský orgán nemá jurisdikci vzhledem k tomu, že všichni obžalovaní jsou původem Tchajwanci.<sup>78</sup> Vojenský soud však tuto námitku nepřijal. Na jedné straně konstatoval, že Tchaj-wan (respektive dle tehdy užívaného označení Formosa) byl v době zločinů pod nadvládou Japonska.<sup>79</sup> Zároveň však podotkl, že i kdyby tomu tak nebylo, tak obžalovaní pracovali pro japonskou společnost, která byla pověřena pěstováním plodin, které měly sloužit jako potrava pro japonskou armádu.<sup>80</sup> Soudci tak jasně dali najevo, že jiná než japonská národní příslušnost nijak nevylučuje jurisdikci vojenských soudních orgánů, což byl závěr, který byl obecně přijímán i v jiných srovnatelných poválečných procesních programech.<sup>81</sup> Nevázanost britských soudních orgánů státní příslušností obžalovaných ostatně potvrdil i případ, v jehož rámci byl souzen patrně nejexotičtější obžalovaný v britských pacifických procesech – maďarský kouzelník a iluzionista Josef Kutron. Ten byl viněn z toho, že jako civilní spolupracovník a konfident Kempeitai přispěl k zadržení Josepha Hensona, civilisty

<sup>76</sup> Například obžalovaný Noboru Kuboki sice byl pověřen k výkonu funkce japonským imperiálním námořnictvem, avšak pouze jako dohlížitel při sezónních zemědělských pracích. Týráni Kuliů, kterého se měl obžalovaný dopustit, bylo naopak neautorizované a šlo v zásadě o iniciativu obžalovaného, která neměla žádnou přímou spojitost s uvedeným pověřením. Blíže viz: *Shrnutí závěrů z procesu proti Noboruovi Kubokimu pro účely posouzení žádosti o přezkum rozhodnutí o vině a trestu ze dne 9. července 1946*. Dostupné také z: <https://www.legal-tools.org/doc/a27725/pdf>

<sup>77</sup> Takovým případem bylo například řízení proti Hideovi Nadamotovi a dalším dvěma obžalovaným, jeden z nejranějších procesů v britském programu, který se odehrál ještě před signifikantním procesem proti Tagawovi a spol. Obžalovaní, mistr a zaměstnanci v Japonci vlastněné dílně, měli fyzicky napadnout a mučit indické zaměstnance, kteří se údajně opozdili s příchodem do zaměstnání. Jeden z nich na následky mučení posléze zemřel. Dle vojenské prokuratury však hlavním motivem byla snaha jednoho z obžalovaných získat boty jedné z obětí. Proti tomuto obvinění se dotčený obžalovaný hájil pomocí poněkud bizarního tvrzení, že by mu předmětné boty stejně nebyly. Konkrétnější vysvětlení, proč daný případ dle britských orgánů spadl pod skutkovou podstatu válečných zločinů, během procesu podáno nebylo. Blíže viz: *Shrnutí závěrů z procesu proti Hideovi Nadamotovi pro účely posouzení žádosti o přezkum rozhodnutí o vině a trestu ze dne 17. dubna 1946*. Dostupné také z: <https://www.legal-tools.org/doc/b4fada/pdf>

<sup>78</sup> *Shrnutí závěrů z procesu proti Jasuemu Osadovi et al. pro účely posouzení žádosti o přezkum rozhodnutí o vině a trestu ze dne 8. listopadu 1946*. Dostupné také z: <https://www.legal-tools.org/doc/453e63/pdf>

<sup>79</sup> Tamtéž.

<sup>80</sup> Tamtéž.

<sup>81</sup> Nelze přijmout argumentaci, že Postupimská a Moskevská deklarace, na základě jejichž ustanovení byl vydán královský výnos a další obdobné předpisy zabývající se trestáním válečných zločinců, omezily jurisdikci vojenských soudních orgánů pouze na německé a japonské válečné zločince. Oba dokumenty sice obsahovaly výslovný závazek potrestat zločince z řad příslušníků těchto států, nijak z nich však nevyplyvalo, že by se poválečná jurisdikce měla vztahovat výlučně na ně.

obviňovaného ze špionáže, a podílel se na jeho mučení.<sup>82</sup> Proces byl pro pochopení kontextu zločinů veden v bývalém velitelství Kempeitai Oxley Rise, kde došlo k dřívějším výsledkům a mučení.<sup>83</sup> Celý proces se nesl v poměrně vyostřené atmosféře. Předseda soudního senátu dokonce z hlediska procesních práv poněkud sporně Kutronovi hrozil, že ho nechá z jednání vyvést a dále ho bude soudit v nepřítomnosti, pokud se obžalovaný „bude nadále křenit jako opice“.<sup>84</sup> Otázku Kutronova maďarského občanství pak v daném případě soudní senát vůbec nebral v potaz.

Poměrně nezvyklou skupinu souzených japonských civilistů představovali tlumočníci, které si japonská armáda a námořnictvo najaly kvůli výsledkům obyvatel porobených území. Vojská prokuratura se v těchto případech snažila prokázat, že tito tlumočníci se nad rámec svých smluvních překladatelských povinností aktivně podíleli na mučení vězňů, ke kterému během výsledků docházelo.<sup>85</sup> Jako poměrně zajímavé se jeví poznámky britských důstojníků svědčící o tom, že civilní tlumočníci byli během procesů obtížněji zvladatelní než obžalovaní z řad armádních složek a obecně nespoupracovali a snažili se průběh řízení komplikovat.<sup>86</sup>

Specifickou kategorií obžalovaných představovaly civilní osoby, které byly najaty jako personál japonských internačních a pracovních táborů. Společným jmenovatelem v těchto procesech byl nezáměr o životní podmínky vězněných či nuceně pracujících kombinovaný s excesivní brutalitou některých z obžalovaných. V procesu proti Micuzovi Morimu byl jediný obžalovaný viněn z toho, že svou liknavostí a občasným odpíráním přidělu potravy týral kulijské vězně v pracovním táboře 64 Kilo na území Thajska, jehož provoz měl na starosti, a přispěl tak ke smrti nejméně padesáti z nich.<sup>87</sup> Prokuratuře se v daném případě sice podařilo prokázat týrání, avšak při prokazování přímé příčinné souvislosti mezi ním a úmrtími neuspěla a obžalovaný tak byl odsouzen k trestu odnětí svobody na deset let.<sup>88</sup> V řízení namířeném proti kapitánovi Sakaemu Susukimu a čtyřem civilistům působícím

<sup>82</sup> Skutečnou příčinou Kutronova postupu vůči poškozenému měly být osobní spory a žárlivost. Henson, jakožto již vyšetřovaná osoba, byl po několika letech opět zadržen a mučen, což bylo předmětem dalšího žalobního bodu. Na tomto druhém válečném zločinu se však již Kutron dle zjištění soudu nepodílel. Blíže viz *Záznam procesu proti Daizovi Tokumaruovi et al. ze dne 24. února 1947*. Dostupné také z: <https://www.legal-tools.org/doc/fe4a12/pdf>

<sup>83</sup> Tamtéž.

<sup>84</sup> AUTOR NEZNÁMÝ. Kutron taken to Kempei HQ. *The Straits Times*. 5. únor 1947. Dostupné také z: <https://eresources.nlb.gov.sg/newspapers/digitised/page/straitstimes19470205-1.1.1>

<sup>85</sup> V této souvislosti lze například zmínit proces proti Akirovi Sugiharovi a Jošiharovi Mikamimu. Obžalovaný překladatel Jošihara Mikami sice tvrdil, že pouze překládal a do výsledků se jinak nezapojoval, avšak svědecké výpovědi poškozených a další důkazy ho usvědčovaly z opaku a obžalovaný tak byl odsouzen k trestu odnětí svobody na 7 let. Blíže viz *Shrnutí závěrů z procesu proti Akirovi Sugiharovi a Jošiharovi Mikamimu pro účely posouzení žádosti o přezkum rozhodnutí o vině a trestu ze dne 27. června 1946*. Dostupné také z: <https://www.legal-tools.org/doc/34c065/pdf>

<sup>86</sup> Například obžalovaný tlumočník Jaiči Takahaši během procesu tvrdil, že kromě japonského občanství má i občanství britské, což dokládal svým několikaletým pobytem v Kanadě v období po I. světové válce, během kterého mu mělo být přiznáno občanství i domovské právo. V návaznosti na tuto tvrzenou skutečnost se tvrdošíjně domáhal procesních privilegií určených britským občanům. Blíže viz: *Shrnutí závěrů z procesu proti Suejošimu Uedovi et al. pro účely posouzení žádosti o přezkum rozhodnutí o vině a trestu ze dne 7. července 1947*. Dostupné také z: <https://www.legal-tools.org/doc/139d97/pdf>

<sup>87</sup> *Shrnutí závěrů z procesu proti Micuzovi Morimu pro účely posouzení žádosti o přezkum rozhodnutí o vině a trestu ze dne 27. března 1947*. Dostupné také z: <https://www.legal-tools.org/doc/53d458/pdf>

<sup>88</sup> Tamtéž.

v singapurském civilním internačním táboře č. 1 se rovněž zkoumaly zločiny spočívající v týrání vězňů.<sup>89</sup> Jediný armádní představitel, kapitán Susuki, byl odsouzen k trestu odnětí svobody na doživotí, zatímco hned tři z obžalovaných civilistů byli odsouzeni k trestu smrti kvůli excesivní krutosti a brutalitě, kterou vůči vězňům projevovali. Rozsudky v daném případě však byly významně zmírněny, jelikož důstojníci pověřeni revizí rozsudků dospěli k závěru, že všichni obžalovaní sice opravdu internované týrali, avšak jejich činy nijak zvlášť nevybočovali z normy obdobných činů páchaných v jiných japonských táborech a životní podmínky panující v internačním táboře č. 1 patřily ve srovnání s jinými tábory k těm příznivějším.<sup>90</sup> Procesy s tímto druhem obžalovaných potvrzují znepokojivé závěry, ke kterým spojenecká justice dospěla i v procesech, které se paralelně konaly na území rozděleného Německa. Civilní zaměstnanci pracovních a internačních táborů (či v případě Německa táborů gestapa) projevovali ve vztahu k vězněným osobám minimálně stejnou, ne-li přímo větší míru krutosti a brutality jako členové armády či paramilitárních organizací, kteří tato zařízení obvykle spravovali.<sup>91</sup>

Další významnou větev procesů představovala řízení proti příslušníkům japonských policejních složek. Zločiny, z nichž byli členové civilní policie viněni, spočívaly většinou v mučení podezřelých osob, kterého se obžalovaní měli dopouštět během vyšetřování ve snaze získat doznání a které často vedlo k úmrtí podezřelých osob. V některých případech však byli obžalovaní viněni i z toho, že se přímo podíleli na zabíjení a mučení obyvatel zabraných územích ve snaze zlomit odpor a prosadit okupační moc. K těmto případům docházelo nejčastěji v těch situacích, kdy si podporu civilní policie vyžádaly oddíly tajné vojenské policie Kempeitai. V rámci procesů s policisty se britské vojenské soudní orgány často neomezovaly na konkrétní skutky, ale zkoumaly i celkovou osobnost obžalovaných a jejich chování během výkonu služby, přičemž závěry z těchto zkoumání mohly sloužit jako polehčující či přitěžující okolnosti *sui generis*.

Jako příklady typického procesu proti policejním složkám lze zmínit řízení proti inspektoru Sasemu Jorijukimu<sup>92</sup> a proti členovi policejního oddělení v Port Blair Haganemu Kijoharuovi<sup>93</sup>. Oba obžalovaní byli viněni z toho, že v rámci vyšetřování špionáže a další protijaponské činnosti překročili své pravomoci a uchýlili se k mučení, což přispělo k pozdějšímu úmrtí vyslychaných.<sup>94</sup> Obhajoba v těchto případech sázela především na tři strategie. V první řadě obžalovaní zpochybňovali to, že se skutek vůbec stal a poukazovali

<sup>89</sup> *Shrnutí závěrů z procesu proti Sakaemu Susukimu et al. pro účely přezkumu rozhodnutí o vině a trestu ze dne 20. září 1946.* Dostupné také z: <https://www.legal-tools.org/doc/3f07cc/pdf>

<sup>90</sup> Revidované tresty pak obžalované odsuzovaly k trestům odnětí svobody v řádu jednotek let. Blíže viz: Tamtéž.

<sup>91</sup> Z evropských poválečných procesů lze pro ilustraci tohoto fenoménu zmínit například francouzské procesy s personálem tábora gestapa Neue Bremm, které se uskutečnily ve francouzské okupační zóně Německa, které se uskutečnily v Rastattu. Blíže například viz: PENDARIES, Y. *Les Procès de Rastatt (1946–1954): Les jugements des crimes de guerre en zone française d'occupation en Allemagne*. Bern: Peter Lang, 1995, s. 158–164.

<sup>92</sup> *Shrnutí závěrů z procesu proti Sasemu Jorijukimu pro účely přezkumu rozhodnutí o vině a trestu ze dne 13. srpna 1946.* Dostupné také z: <https://www.legal-tools.org/doc/28df5e/pdf>

<sup>93</sup> *Shrnutí závěrů z procesu proti Haganemu Kijoharuovi pro účely přezkumu rozhodnutí o vině a trestu ze dne 25. července 1946.* Dostupné také z: <https://www.legal-tools.org/doc/28df5e/pdf>

<sup>94</sup> Nejčastěji skloňovanou metodou mučení bylo bití ratanovými holemi, objevily se však i exotičtější metody jako vodní mučení či užívání chvatů džu-džitsu vůči znehybněným vyslychaným. Kijoharu byl viněn rovněž z toho, že po činu rozřezal tělo jedné ze zesnulých obětí ve snaze ukrýt důkazy. Blíže viz: Tamtéž.

na nepřesnosti v dataci, kterou uváděli svědci obžaloby. V případě, že tato strategie selhala, uchýlovali se k popírání, či alespoň umenšování svého podílu na předmětných zločinech a v neposlední řadě argumentovali i tím, že pouze plnili rozkazy nadřízených.<sup>95</sup> Vojenské soudy však ani na jeden z těchto argumentů příliš neslyšely. Například v obou zmiňovaných případech byli obžalovaní odsouzeni k trestům smrti oběšením, přičemž ty byly následně vojenskou autoritou potvrzeny.<sup>96</sup> Úspěšnějším argumentem obhajoby v jiných případech procesů s policisty byla snaha vykreslit obžalované jako na poměry japonské mašinerie mírné a v zásadě laskavé jedince. K dosvědčení těchto charakterových predispozic britské vojenské soudy dokonce připouštěly svědky obhajoby, kteří neměli žádné informace o konkrétních činech, kvůli kterým byli obžalovaní postaveni před soud, ale znali obžalované z jejich střednědobého a dlouhodobého působení v roli policistů. Obžalovaní, v jejichž prospěch svědčilo civilní obyvatelstvo pak obvykle, i v případě prokázané viny, dostali mírnější tresty.<sup>97</sup> Tato určitá benevolence soudů byla ve srovnání s ostatními procesy poměrně neobvyklá a naznačuje, že v případě civilních ozbrojených složek volily britské orgány mírnější přístup než u ozbrojených složek vojenských.

Kromě výše uvedených kategorií procesů existovala i řízení, která byla povahou posuzovaných jednání unikátní. Zmínit lze například proces proti Šigeruovi Kyodovi, který byl viněn z toho, že jako kapitán původně nákladního, později ozbrojeného parníku *Lisbon Maru* nesplnil své povinnosti vůči více než osmnácti stům zajatým Britům, které neoznačená loď převážela, v situaci, kdy bylo plavidlo zasaženo torpédou z americké ponorky a začalo se potápět.<sup>98</sup> Vina civilního kapitána měla spočívat v tom, že uposlechl rozkaz uzamknout vězeňské cely v podpalubí potápějící se lodi a neposkytnout vojenským zajatcům záchranné vesty a čluny.<sup>99</sup> Vojenský tribunál na základě důkazů korigoval původní tvrzení obžaloby, že kvůli Kyodově rozkazům zemřelo mnoho Britů a upřesnil, že ve skutečnosti šlo prokazatelně pouze o dva britské občany.<sup>100</sup> I přes toto upřesnění a argument, že pouze plnil rozkazy příslušníků japonského námořnictva z obavy o svůj život, byl

<sup>95</sup> Tamtéž.

<sup>96</sup> Tamtéž.

<sup>97</sup> Jako příklad této praxe lze zmínit například procesy proti velícímu důstojníkovi policejní stanice Akimorimu Nišiučimu či proti policejním inspektorům Ryuzovi Nišimijovi a Choseimimu Jagimu. V prvním případě byl policejní důstojník, ačkoliv byl shledán vinným v případě mučení osob podezřelých z vraždy, odsouzen k poměrně nízkému trestu ve výši jednoho roku. Ve druhém případě pak oba obžalovaní sice byli shledáni vinnými týráním některých vyšetřovaných osob, ale výše trestu odnětí svobody pro oba byla čtyři roky, což bylo na poměry poválečných britských procesů poměrně nízké číslo. V obou případech obhajoba předvolala svědky, kteří dosvědčovali dobrou a laskavou povahu souzených osob. Na druhém jmenovaném procesu bylo specifické i to, že obžalovaný Jagi jako jeden z mála obžalovaných ve všech procesech doznal svou vinu v plném rozsahu. Blíže viz: *Shrnutí závěrů z procesu proti Akimorimu Nišiučimu pro účely přezkumu rozhodnutí o vině a trestu ze dne 5. března 1947*. Dostupné také z: <https://www.legal-tools.org/doc/aeb6d7/pdf>; *Shrnutí závěrů z procesu proti Ryuzovi Nišimijovi a Choseimimu Jagimu pro účely přezkumu rozhodnutí o vině a trestu ze dne 5. března 1947*. Dostupné také z: <https://www.legal-tools.org/doc/aeb6d7/pdf>

<sup>98</sup> Z celkového počtu zajatců se podařilo zachránit zhruba tisícovku, zejména díky čínským rybářům. Blíže viz: *Shrnutí závěrů z procesu proti Šigeruovi Kyodovi pro účely posouzení žádosti o přezkum rozhodnutí o vině a trestu ze dne 11. února 1947*. Dostupné také z: [https://hkwtc.lib.hku.hk/archive/files/1114\\_e050fb090c.pdf](https://hkwtc.lib.hku.hk/archive/files/1114_e050fb090c.pdf)

<sup>99</sup> Tamtéž.

<sup>100</sup> Tamtéž.

Kyoda odsouzen k trestu odnětí svobody na sedm let.<sup>101</sup> Daný případ představoval bohužel poměrně častý druh incidentu v období, kdy se do války v Pacifiku zapojilo americké ponorkové loďstvo. Ve většině případů však největší ztráty na životech zajatců nemělo samotné torpédování, ale japonská doktrína požadující opuštění válečných zajatců na potápějících se plavidlech.<sup>102</sup>

Poměrně zapекlitý byl i proces proti Mosaburovi Tominagovi a Takašigemu Nagatovi, civilistům sloužícím japonské armádě jako špioni prostřednictvím členství v tzv. agentuře Iberaki. Oba obžalovaní byli viněni z toho, že popravili dalšího člena této organizace, ve spise titulovaného jako K. Mohd.<sup>103</sup> Obžalovaní usmrčení oběti nepopírali, avšak argumentovali tím, že v daném případě šlo o zabítí ospravedlnitelné, jelikož oběť plánovala zradit organizaci a přejít k čínským komunistům a za tímto účelem odcizila tajné mapy, šifrovací knihu a vysílačkové součástky, přičemž tyto činy dle japonského práva a vojenské doktríny odůvodňovaly popravu.<sup>104</sup> Britský vojenský soud poměrně překvapivě částečně přistoupil na argumentaci obžalovaných a prohlásil, že pro určení jejich viny je třeba posoudit, zda Mohd vstoupil do organizace dobrovolně a se znalostí všech rizik a zda v době popravy opravdu existovaly jednoznačné důkazy o jeho zradě.<sup>105</sup> Naneštěstí pro obžalované soud provedené důkazy vyhodnotil tak, že noví členové tajné organizace nebyli dostatečně informováni o její povaze, svých povinnostech a hrozcích rizicích.<sup>106</sup> Soud zároveň konstatoval, že důkazy o plánované zradě oběti se omezovaly pouze na údajné doznání, které měla učinit v přítomnosti obžalovaných.<sup>107</sup> Z těchto důvodů byli oba obžalovaní shledáni vinnými, avšak, opět poněkud překvapivě, vojenský soud uznal polehčující okolnost v podobě složité situace, ve které se nacházeli, a udělil relativně mírné tresty odnětí svobody ve výši deseti, respektive šesti let.<sup>108</sup>

Obdobně jako v případech procesů s vyššími důstojníky se dají obecné závěry o britských vojenských procesech s civilisty dělat pouze obtížně. Upozornit lze na poměrně důkladnou práci vojenských soudů, které se v drtivé většině zkoumaných kauz skutečně zabývaly argumentací obžalovaných a aktivně hledaly důkazy, které by jednoznačně prokázaly vinu či alespoň znevěrohodnily obhajobu. I skutečnost, že britské tribunály v některých případech upustily od potrestání či alespoň přiznaly existenci polehčujících okolností, naznačuje, že tato část procesů v rámci možností odpovídala ideám spravedlnosti a fakticky umožňovala obžalovaným uplatňovat přiznaná procesní práva a případně i své činy obhájit.

---

<sup>101</sup> Tamtéž.

<sup>102</sup> Blíže viz: STURMA, M. *Hellships Down: Allied POWs and the Sinking of Rakuyo Maru and Kachidoki Maru*. Jefferson:McFarland & Company, 2021, s. 108.

<sup>103</sup> *Shrnutí závěrů z procesu proti Mosaburovi Tominagimu a Takašigemu Nagatovi pro účely přezkumu rozhodnutí o vině a trestu ze dne 29. dubna 1947*. Dostupné také z: <https://www.legal-tools.org/doc/f2947d/pdf>

<sup>104</sup> Tamtéž.

<sup>105</sup> Tamtéž.

<sup>106</sup> Tamtéž.

<sup>107</sup> Tamtéž.

<sup>108</sup> Tamtéž.

## Závěr

Britský poválečný soudní program v pacifické oblasti lze hodnotit jako poměrně rozporuplný. Již samotná právní úprava, na jejímž základě byla řízení realizována, tedy královský výnos, nepatřila v době svého vzniku mezi nejmodernější a nejprogresivnější dobové předpisy v oblasti trestání zločinů dle mezinárodního práva, což se projevilo i ve skladbě a v některých případech i průběhu jednotlivých procesů. V řízeních, která nějakým způsobem vybočovala z běžného standardu procesů s válečnými zločinci, tak museli členové britských vojenských soudních orgánů do určité míry improvizovat a částečně i ohýbat některá ustanovení královského výnosu, což do určité míry negativně ovlivnilo celkové vyznění britského programu.

Navzdory tomuto hendikepu však britské vojenské soudy ve většině zkoumaných procesů postupovaly pečlivě a umožňovaly obžalovaným uplatnit svou obhajobu v plném rozsahu. Případné excesy v rozhodování soudů pak byly promptně odstraňovány v rámci potvrzovacího procesu nadřízenými pověřenými důstojníky. Nelze tak přisvědčit možné hypotéze, že tento druh procesů byl pouhým projevem tzv. spravedlnosti vítězů a obžalovaní Japonci neměli šanci své činy obhájit. Na straně druhé je nutné připustit, že některé politicky exponovanější procesy se vyznačovaly určitou tendenčností, což se však dá říci o drtivé většině poválečných spojeneckých procesních programů.

Spornou otázkou v oblasti britských procesů v Pacifiku představovalo i dokazování. Rozvolněná důkazní pravidla, která připouštěla ještě větší úlevy než obvyklé britské polní řízení, v zásadě umožňovala využít jako důkazní prostředek cokoliv. Tento přístup k dokazování v poválečných procesech, který nebyl typický pouze pro britské procesy v Pacifiku, ale projevoval se ve valné části procesních programů vedených některým z vítězných států, do jisté míry odrážel realitu mimořádných a chaotických polních podmínek, ve kterých se daná řízení odehrávala, i faktickou nemožnost shromažďovat důkazní prostředky ihned po spáchání posuzovaného činu kvůli probíhajícím válečným operacím. Na druhou stranu však nelze popřít, že právě tyto úlevy do značné míry znevěrohodňovaly v obecné rovině poválečné procesní programy. Zároveň je však nutné podotknout, že navzdory složité výchozí situaci zapříčiněné vágními důkazními pravidly zakotvenými v královském výnosu, se britskému procesnímu programu podařilo vést jednotlivá řízení tak, že jejich průběh a použité důkazy se nestaly terčem kritiky japonské ani britské veřejnosti. V tomto ohledu pacifická větev britského programu (a vlastně i větev evropská) překonala například programy americké, které se potýkaly s různými kontroverzemi spojenými s použitými důkazními prostředky, respektive se způsobem jejich získání, jak dokládá například již zmiňovaný příklad procesu se strůjci Malmédského masakru. I přes určitou odůvodněnost zvoleného přístupu i úspěšnost při jeho realizaci nelze takovýto postup jednoznačně přijmout. Jako zvlášť problematická se pak v tomto ohledu jeví již zmiňovaná část osmého článku královského výnosu, která zakotvovala přípustnost i těch důkazních prostředků, které by v řízení před běžným britským polním soudem nebylo možné uplatnit.<sup>109</sup>

---

<sup>109</sup> Článek 8 královského výnosu o pravidlech pro procesy s válečnými zločinci ze dne 18. června 1945 [online]. [cit. 2025-01-23].

I přes rozdílné prováděcí předpisy bylo zjištěno, že britské soudní orgány v pacifické oblasti a v britské okupační zóně Německa postupovaly v zásadě podobně a nedocházelo k žádným výraznějším výchyilkám v jedné či druhé větvi těchto procesů. I díky tomu lze uzavřít, že se Britům podařilo vytvořit funkční a životaschopný model poválečného procesního programu, k jehož úspěchu paradoxně mohla přispět i určitá neambicióznost britských okupačních orgánů, díky které nenarostl počet obžalovaných do závratných výšin, ani nedošlo k aplikaci předpisu, který by byl příliš komplikovaný a pro soudce, prokurátory, obhájce i obžalované nesrozumitelný.